

Жизномірська О. Я.

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки і психології
та інклюзивної освіти ТОКІППО

o.ya.oksana@ukr.net

Гайда В. Я.

методист відділу методики навчальних
предметів та професійного розвитку педагогів
ТОКІППО

gaidavasil@gmail.com

ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВЕКТОР СТАНОВЛЕННЯ

Сучасний вимір сьогодення та значні освітні зміни спонукають особистість учителя задуматися над власним «Я», своєю ідентичністю, стійко визначитися зі своїми позиціями, баченнями та пріоритетами. Учитель сучасності зіштовхується з великим спектром проблем, труднощів, а також викликів, запитів, загроз, що все більше мотивують його до саморозвитку, самоздійснення та саморозкриття у різних іпостасях тощо. Реалії повсякденного професійного життя набувають чинності лише тоді, коли педагог психологічно готовий застосовувати, наприклад, інноваційні технології у взаємодії з учнями та водночас уміє критично мислити, досягати успіху й перебувати в конкурентному середовищі позитивного спрямування.

У науковому форматі питання самоосвітньої компетентності було окреслено такими вченими-психологами, як М. В. Савчином (психологічна підготовка учителів до навчання, виховання, розвитку); О. Г. Асмоловим (самоздійснення особистості); К. Р. Роджерсом (самореалізація особистості); Л. М. Фрідманом (самовизначення, саморозкриття особистості); О. Л. Мерзляковою та ін.

Аналізуючи думки педагогів, зокрема І. Зимня самоосвітню компетентність розглядає як здатність особистості вчитися впродовж усього життя як основу неперервного навчання у розрізі особистісного, професійного та соціального розвитку [1]. Натомість Н. Коваленко самоосвітній розвиток педагога трактує як складну інтегровану властивість, що забезпечує її готовність і здатність до самостійного, системного пізнання дійсності, саморозвитку, самозростання [3].

Як зазначає О. Л. Мерзлякова, особистість педагога повинна бути мислителем, яка постійно вдосконалює свій тип мислення у різних світах. Вітчизняна дослідниця виокремлює такі стратегії, якими керується педагог у своїй професійній діяльності задля досягнення позитивних результатів.

1) *Використовуйте «пустопорожній» час.* Варто поміркувати над днем, що минув, поставити собі запитання: коли сьогодні я найгірше або найкраще

мислив; чого я досягнув сьогодні; дозволив собі розгубитися від негативних думок тощо.

2) *По одній проблемі щодня.* На початку свого робочого дня сформулюйте проблему для обмірковування та осмислення покрокових можливостей її вирішування, кожної вільної хвилини повертайтеся до цих міркувань.

3) *Інтерналізуйте.* Використовуйте для внутрішнього особистого вживання інтелектуальні стандарти (ясність, точність, достовірність, глибину, значущість тощо).

4) *Ведіть інтелектуальний щоденник.* Упродовж тижня опишіть ситуацію, що емоційно важлива для вас; вашу реакцію, вчинок у відповідь; аналізуйте – чому і для чого; оцінюйте себе – як ви вчинили б, якщо мали би змогу пережити знову цю ситуацію.

5) *Перебудуйте власний характер.* Оберіть на місяць одну інтелектуальну рису характеру (наполегливість, автономність, емпатію) і розпочинайте спостереження за собою, щоб удосконалити свій характер.

6) *Вирішуйте проблеми, пов'язані з вашим внутрішнім «Я».* Засобом саморефлексії контролювати егоцентричні думки «що я роблю лише для власної користі, вигоди?», варто змінити свої думки на раціональні.

7) *Переосмисліть ваше бачення речей.* Зробіть думки, ситуації та події більш позитивними, щоб зробити життя щасливим, психологічно комфортним, перетворюючи помилки та проблеми у можливості, ресурси.

8) *Увійдіть у контакт із власними емоціями.* Щоразу, коли ви відчуваєте негативну емоцію, запитуйте себе – яке мислення призводить до цього? Як можна по-іншому мислити, можливо, побачити гумор, або замість гніватися пожаліти когось тощо.

9) *Проаналізуйте групові впливи на своє життя.* Проаналізуйте ту поведінку, яка рекомендується або не рекомендується в групах, до яких ви себе приєднуєте; у будь-якій спільноті визначається рівень конформності та ін. [4, с. 4–6].

У роботі ми намагаємося зробити акцент і на синергії особистості педагога та учня. Власне кажучи, здійснюючи ретельний аналіз особливостей технології особистісно-орієнтованого навчання, можна сказати про невід'ємний зв'язок із діяльнісним підходом до організації навчання учнів фізики. Діяльнісний принцип у навчанні вперше був введений і розроблений С. Рубінштейном, який розглядав діяльність не тільки як процес, «за допомогою якого реалізується те або інше ставлення людини до навколишнього світу», але й показав співвідношення діяльності й особистості, єдність свідомості й діяльності. Отже, діяльність розглядалася не як абстрактна структура, а як конкретна діяльність особистості в певних умовах .

Так, В. Шарко пропонує сучасні погляди щодо організації освітнього процесу та конструктивної взаємодії вчителя та учня: а) основною умовою ефективного здійснення навчальної діяльності є самостійний характер її виконання; б) показником підготовки учня до здійснення різних видів діяльності є його досвід з виконання всіх етапів діяльності (мотиваційно-цільового, операційно-функціонального і контрольного-рефлексивного), що

можливе лише за умов самонавчання, яке включає самостійне цілепокладання, самостійну роботу з опанування знань і вмінь, самоконтроль, самооцінку, самокорекцію, рефлексію процесу і результатів діяльності; в) ефективність різних видів діяльності залежить від спеціальних умов, характерних для кожного її виду.

Поряд з цим дослідниця визначила такі складові успішної пізнавальної активності особистості: а) створення позитивного мікроклімату в класі, атмосфери доброзичливих взаємин між учасниками процесу і бажання вчитися; б) логічний виклад матеріалу на різних видах носіїв інформації; в) виконання вправ на перекодування інформації, її систематизацію та структурування, виконання вправ на застосування знань на практиці; г) орієнтація процесу засвоєння знань на рівень «знання – переконання»; д) залучення ціннісно-емоційної сфери суб'єктів навчання [6].

На нашу думку, має бути психологічне підґрунтя для цілковитого саморозкриття й самовдосконалення особистості педагога в освітньому закладі. З психологічної позиції, самоосвітня компетентність педагога – це сукупність знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей, позитивного ставлення до труднощів та стійкість вольової активності. Учитель нової формації повинен володіти багатьма компетенціями (наполегливість, активність, завзятість, умотивованість, цілеспрямованість, критичність) та ін., що позитивно спрямовують його професійну діяльність, допомагають долати труднощі, ефективно діяти у форс-мажорних ситуаціях, а також гармонійно відчувати власну значущість у вимірі освітніх інновацій.

Література

1. Зимня І. А. Ключові компетенції – нова парадигма результату освіти. М.: Вища освіта сьогодні. 2004. 43 с
2. Косик В., Мельник О., Литвинова С. Гаджети в школі; упоряд. Н. Харченко. Київ: «Шкільний світ», 2017. 128 с.
3. Коваленко Н. В. Формування самоосвітньої компетентності учнів основної школи сільської місцевості: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00. К. 2009. 20 с.
4. Мерзлякова О. Л. Профілактика деструктивного впливу мас-медіа; упоряд. Т. Червонна. Київ: «Шкільний світ», 2017. 80 с.
5. Савчин М. В. Психологічні особливості ефективності виховних технологій: монографія. Дрогобич: «Коло». 2005. 184 с.
6. Шарко В. Д. Методична підготовка вчителя фізики в умовах неперервної освіти: монографія / Шарко В. Д. Херсон: ХДУ, 2006. 400 с.

УДК 373.5.016:[54;57;91]

Жмурко О. Г.

викладач загальноосвітньої підготовки

Державний навчальний заклад

«Подільський центр професійно-технічної освіти»

lenakpua@gmail.com